

EVANKELISLUTERILAISEN USKONNON KOE 28.3.2019 HYVÄN VASTAUKSEN PIIRTEITÄ

Tutkintoaineen sensorikokous on hyväksynyt seuraavat hyvän vastauksen piirteet.

Uskonnonopetuksen keskeinen tehtävä on tukea opiskelijan uskonnollisen ja katsomuksellisen yleissivistyksen muodostumista. Evankelisluterilaisessa uskonnonopetuksessa perehdytään luterilaisuuteen ja muihin kristinuskon muotoihin, muihin uskontoihin sekä uskontoon ja uskonottomuuteen ilmiöinä. Uskontoja tarkastellaan osana kulttuuria, kulttuuriperintöä ja yhteiskuntaa sekä yksilön ja yhteisön elämää.

Uskonnon kokeessa on yhdeksän tehtävää, joista kokelaan tulee vastata viiteen. Koe on kaksiosainen. Osassa I on kuusi tehtävää. Kustakin tehtävästä saa 0–20 pistettä. Osassa II on kolme tehtävää, joista kustakin saa 0–30 pistettä. Osan I tehtävistä voi vastata kolmeen, neljään tai viiteen ja osan II tehtävistä korkeintaan kahteen. Kokeen maksimipistemäärä on 120. Sen saavuttaminen edellyttää, että kokelas vastaa kolmeen osan I tehtävään ja kahteen osan II tehtävään.

Koe sisältää luonteeltaan ja vaatimustasoltaan erilaisia tehtäviä. Osa tehtävistä edellyttää tiivistä ja lyhyttä vastaamista, osa puolestaan laajojen aihepiirien hallintaa ja esseemuotoista vastausta. Tehtävät voivat sisältää aineistoja, kuten tekstejä, kuvia, videoita, karttoja, diagrammeja, kaavioita ja tilastoja. Aineistojen tietoja tulee käyttää, soveltaa ja arvioida asianmukaisesti. Jos tehtävään kuuluu aineistoa, siihen on yleensä viitattava. Tehtäviin voi sisältyä merkkimäärärajoituksia, jolloin kyse on vastauksen suositeltavasta enimmäispituudesta. Sitä merkkimäärän alittaminen ei heikennä arvosanaa, mikäli vastauksen asiasisältö on riittävä ja ilmaisu selkeää. Huomattava merkkimäärän ylittäminen heikentää vastauksen arvosanaa kunkin tehtävän hyvän vastauksen piirteiden yhteydessä erikseen mainitulla tavalla.

Uskonnon kokeessa arvioidaan kokelaan tiedollista osaamista, tiedon käsittelyä ja vastauksen esitystapaa. Tiedollisen osaamisen osalta arvioidaan sitä, kuinka hyvin kokelas hallitsee uskonnon oppimäärän asiasisällöt ja keskeisen uskontoja ja maailmankatsomuksia koskevan käsitteistön. Lisäksi arvioidaan sitä, miten vastauksen sisältö vastaa tehtävänantoa ja miten onnistuneesti vastaus on rajattu. Kaikissa tehtävissä arvioinnin lähtökohtana on se, että vastausten tulee noudattaa tehtävänantoa. Mikäli tehtävässä edellytetään esimerkiksi vertailua, tätä korostetaan myös arvioinnissa. Tietosisältöjen suuri määrä ei ole ansio, mikäli tiedot ovat tehtävänannon kannalta epäolennaisia. Asiavirheet ja käsitteiden virheellinen käyttö vähentävät vastauksen arvoa.

Tiedon käsittelyn osalta arvioidaan kokelaan taitoa esittää, analysoida, arvioida ja soveltaa maailmankatsomuksia koskevaa tietoa. Huomiota kiinnitetään esitettyjen näkökohtien vaakuuttavuuteen, perusteluihin ja asioiden problematisointiin. Onnistunut vastaus ilmentää uskontoja ja maailmankatsomuksia koskevien tietojen itsenäistä hallintaa, taitoa kehitellä tietoa aiemmin omaksuttujen tietojen pohjalta sekä arvioida asioita analyttisesti monista eri näkökulmista. Lisäksi asiasisällöt, perustellut kannanotot ja mielipiteet on erotettu selkeästi toisistaan.

Esitystavan osalta arvioidaan vastauksen johdonmukaisuutta, eheyttä ja tyyllistä sujuvuutta. Vastauksessa arvostetaan sujuvaa ja huoliteltua suomenkielistä asiatekstiä. Samojen asioiden toistaminen sekä epäselvä tai sekava ilmaisutapa vähentävät vastauksen arvoa.

Tiedollisen osaamisen tarkemmat kriteerit esitetään kunkin tehtävän kohdalla erikseen. Hyvän vastauksen piirteissä kuvataan kaksi erillistä arvioinnin kiintopistettä: hyvä vastaus, jolla saa noin 50 prosenttia kokonaispistemäärästä, sekä kiitettävä vastaus, jolla saa noin 80 prosenttia kokonaispistemäärästä. Moniosaisten tehtävien pisteet määritetään osakohtaisesti, ellei tehtävässä ole erikseen muuta mainittu. Mikäli tehtävä koostuu tavanomaista useammista osioista, pisteityksestä annetaan erilliset ohjeet. Laajoissa esseetehtävissä hyvän vastauksen piirteet ovat aina vain suuntaa antavia. Ne sisältävät lähinnä lukiokursseihin liittyviä keskeisiä näkökohtia, mutta niiden lisäksi kokelaiden vastaukset voivat sisältää muita olennaisia seikkoja.

Yleisesti ottaen tiedollisen osaamisen ääripäitä ovat vastaukset, jotka eivät sisällä lainkaan aihealueen kannalta olennaisia tietoja ja käsitteitä, ja vastaukset, jotka osoittavat aihealueen erinomaista hallintaa. Viimeksi mainituille tunnusomaista on esimerkiksi se, että käsitteitä on käytetty asiantuntevasti ja luontevasti ja vastauksessa esitetyt tiedot ovat monipuolisia ja täsmällisiä. Näiden ääripäiden väliin sijoittuu niin kutsuttu hyvä vastaus, joka sisältää joitakin aihealueen kannalta olennaisia asioita ja jossa käsitteiden käyttö ja määrittely on pääosin asianmukaista. Tällainen vastaus voi kuitenkin sisältää myös yksittäisiä asiavirheitä.

Tyypillisesti tiedollinen osaaminen, tiedon käsittely ja esitystapa kytkeytyvät vastauksissa toisiinsa, sillä aihekokonaisuuden kannalta olennaisten tietojen hahmottaminen, asianmukaisten käsitteiden käyttö, argumentaation johdonmukaisuus ja tyyllinen sujuvuus liittyvät yhteen. Alla esitetään erityisesti tiedon käsittelyä ja esitystapaa koskevat yleiset, suuntaa antavat kuvaukset, jotka havainnollistavat arviointiin vaikuttavia tekijöitä.

Heikot vastaukset ovat tyylliltään sekavia ja rakenteeltaan jäsentymättömiä. Ne vastaavat tehtävänantoa vain osittain tai eivät lainkaan. Tällaisissa vastauksissa tehtävän aineistoa ei hyödynnetä eikä esitettyjä näkemyksiä perustella pätevästi. Pistemäärältään tällaiset vastaukset jäävät tyyppillisesti alle neljäsosaan kokonaispistemäärästä.

Alle puoleen kokonaispistemäärästä jäävät myös sellaiset vastaukset, joissa on esitetty yksi tai useampi aihealueen kannalta olennainen asia ja käsite mutta jotka ovat rakenteeltaan

jäsentymättömiä ja tyyliiltään sekavia. Tällaisiin vastauksiin voi sisältyä myös toistoa, liioittelua, epäuskottavia perusteluja ja luettelomaisuutta.

Hyvä vastaus on sellainen, jolla saa noin puolet kokonaispistemäärästä. Tällainen vastaus noudattaa pääosin tehtävänantoa, ja siinä esitetään useita aihealueen kannalta olennaisia tietoja ja näkökulmia. Tehtävään kuuluvaa aineistoa on hyödynnetty joiltain osin, ja vastauksessa on merkkejä tiedon soveltamisesta ja kehittelystä. Vastauksessa on nähtävissä pyrkimys johdonmukaiseen rakenteeseen ja asioiden perustelemiseen. Vastaus saattaa kuitenkin olla paikoin jäsentymätön ja luettelomainen ja perustelut voivat olla pintapuolisia.

Kiitettävä vastaus on sellainen, jolla saa noin 80 prosenttia kokonaispistemäärästä. Tällaisessa vastauksessa useat tehtävänannon kannalta olennaiset asiat ja näkökulmat on onnistuttu liittämään johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi. Vastaus on tehtävänannon mukainen ja kieliasultaan huoliteltu. Vastauksessa esitetyt perustelut ovat selkeitä ja monipuolisia, ja tietoa sovelletaan ja kehitellään uskottavasti.

Kaikkein korkeimpiin pistemääriin yltäville vastauksille on edellä mainittujen asioiden lisäksi tyypillistä se, että niistä ilmenee aihealueen syvälinen ymmärtäminen ja kyky liittää asiat laajempiin yhteyksiin. Tehtävään sisältyviä aineistoja on hyödynnetty oivaltavasti ja toisiinsa suhteuttaen. Vastaukset ovat perusteluiltaan vakuuttavia ja kokonaisuutena hyvin argumentoituja. Ne voivat sisältää myös kekseliäitä ja yllättäviäkin näkökulmia sekä avauksia vaihtoehtoihin lähestymistapoihin.

Uskonnon digitaalisen ylioppilaskokeen arviointi

Pistemäärät	alle 25 %	25–50 %	50 % hyvä vastaus	80 % kiitettävä vastaus	yli 80 %
Tiedollinen osaaminen: arvioidaan opsin asiasisällön tuntemusta, käsitteiden asianmukaista ja täsmällistä käyttöä, sisällön ja tehtävänannon vastaavuutta sekä vastauksen rajausta	sisältää hyvin vähän tai ei lainkaan aihealueen kannalta olennaisia tietoja ja käsitteitä	esitetty yksi tai useampi aihealueen kannalta olennainen asia ja käsite	sisältää useita aihealueen kannalta olennaisia asioita, käsitteiden käyttö ja määrittely on pääosin asianmukaista; vastaus voi sisältää myös yksittäisiä asiasivirheitä (tarkemmat tehtäväkohtaiset kriteerit on esitetty hyvän vastauksen piirteissä)	osoittaa aihealueen kiitettävää hallintaa; käsitteitä on käytetty asianmukaisesti ja luontevasti ja vastauksessa esitetyt tiedot ovat monipuolisia ja täsmällisiä (tarkemmat tehtäväkohtaiset kriteerit on esitetty hyvän vastauksen piirteissä)	osoittaa aihealueen syvällistä ymmärtämistä ja kykyä liittää asiat laajempiin yhteyksiin
Tiedon käsittely ja esitystapa: arvioidaan kokeen taitoa esittää, analysoida, arvioida ja soveltaa tietoa; esitystapaa arvioidaan vastauksen johdonmukaisuuden, eheyden ja tyyllillisen sujuvuuden näkökulmista	tyylliltään sekava ja rakenteeltaan jäsentymätön; vastaa tehtävänannon vain osittain tai ei lainkaan; tehtävän aineistoa ei hyödynnetä eikä esitettyjä näkemyksiä perustella pätevästi	rakenteeltaan jäsentymätön ja tyylliltään sekava; voi sisältää toistoa, liioittelua, epäuskottavia perusteluja ja luettelomaisuutta	vastaa pääosin tehtävänantoa; esitetty useita aihealueen kannalta olennaisia tietoja ja näkökulmia; tehtävän aineistoa on hyödynnetty joiltain osin ja vastauksessa on merkkejä tiedon soveltamisesta ja kehittelystä; pyrkimys johdonmukaiseen rakenteeseen ja asioiden perustelemiseen; voi olla paikoin jäsentymätön ja luettelomainen; perustelut voivat olla pintapuolisia	useat tehtävänannon kannalta olennaiset asiat ja näkökulmat on liitetty johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi; vastaus on tehtävänannon mukainen ja kieliasultaan huoliteltu; esitetyt perustelut ovat selkeitä ja monipuolisia; tietoa sovelletaan ja kehitellään uskottavasti	tehtävän aineistoja on hyödynnetty oivaltavasti ja toisiinsa suhteuttaen; perustelut ovat vakuuttavia ja hyvin argumentoituja; voi sisältää kekseliäitäkin näkökulmia ja avauksia vaihtoehtoisin lähestymistapoihin

Osa I

1. Väittämiä uskonnoista (20 p.)

Uskontojen ja katsomusten opit

- 1.1. väärin
- 1.2. oikein
- 1.3. väärin
- 1.4. oikein
- 1.5. oikein

Lähi-idässä syntyneet uskonnot

- 1.6. väärin
- 1.7. väärin
- 1.8. oikein
- 1.9. oikein
- 1.10. oikein

Intiassa syntyneet uskonnot

- 1.11. oikein
- 1.12. väärin
- 1.13. oikein
- 1.14. oikein
- 1.15. oikein

Uskonnot Suomessa

- 1.16. väärin
- 1.17. väärin
- 1.18. väärin
- 1.19. väärin
- 1.20. oikein

2. Hääseremoniat eri uskonnoissa (20 p.)

Tehtävä koostuu neljästä osasta, jotka arvioidaan erikseen. Kustakin osasta voi saada enintään 5 pistettä. Jokaisessa osassa oikeasta uskonnosta saa 2 pistettä ja tyyppillisistä piirteistä kustakin 1 pisteen. Viiteen pisteeseen vaaditaan siis oikea uskonto ja vähintään kolme tyyppillistä piirrettä. Kokelaan mainitsevat asiat voivat näkyä kuvissa tai liittyä kunkin uskonnon hääseremoniaan yleisemmin. Selvät virheet vähentävät pistemäärää. Ohjepituuden ylittäminen yli 100 merkillä vähentää pistemäärää kahdella pisteellä.

2.1. (5 p.)

Kuva liittyy juutalaisuuteen. Hääpari seisoo tulevaa kotiaan symboloivan hääkatoksen (huppa, chupa) alla. Hääkatos on pystytetty kohti Jerusalemiä. Seremonian suorittaa seurakunnan valtuuttama henkilö, useimmiten rabbi. Kuvassa hänellä on hartioillaan rukousliina. Tässä tapauksessa häitä vietetään taivasalla (voidaan viettää myös kotona tai synagogassa). Miehillä on päässään kipa. Morsiamella on pitkä valkoinen puku ja huntu. Vastauksessa voidaan myös todeta, että juutalainen avioliitto on mahdollista solmia vain kahden juutalaisen kesken. Hääseremoniassa luetaan avioliittosopimus, jossa mies ja nainen esittävät omat lupauksensa toisilleen. Mies lupaa vaimolleen esimerkiksi ruokaa, vaatteita ja aviollista kanssakäymistä, nainen taas lupaa huolehtia muun muassa myötäjaisistä. Kokelas voi mainita myös tavan, jonka mukaan sulhanen polkee viinilasin rikki. Lasin rikkominen symboloi Jerusalemin tempppelin hävittämistä ja muistuttaa juutalaisten historiasta ja yhteenkuuluvuudesta.

2.2. (5 p.)

Kuva liittyy hindulaisuuteen. Hääparin edessä näkyy pyhä tuli, johon liittyy seitsemän askleen seremonia (saptapadi), jossa hääpari kiertää tulen seitsemän kertaa. Hääpari on pukeutunut ylellisiin ja koristeellisiin vaatteisiin. Häihin panostetaan yleensä paljon, ja avioitumista pidetään yhtenä elämänkaaren tärkeimmistä tapahtumista. Kokelas voi mainita myös sen, että Intiassa useimmat avioliitot ovat järjestettyjä ja suvun sopimia. Koska morsiamen perhe perinteisesti maksaa hääjuhlat ja myötäjaiset, ne ovat tytärien vanhemmille suuri kuluera. Hindulaisiin häihin liittyvät tavat vaihtelevat eri puolilla Intiaa ja maailmaa. Usein niihin liittyy kuitenkin pyhien tekstien lukemista ja sormusten vaihtaminen.

2.3. (5 p.)

Kuva liittyy kristinuskoon. Kyseessä on luterilainen vihkitilaisuus Ruotsissa. Jotta vastauksesta voisi saada täydet pisteet, siitä on käytävä ilmi, että kuvan tapahtuma on tunnistettu joko luterilaiseksi tai yleisemmin protestanttiseksi vihkitilaisuudeksi (ei ortodoksinen tai katolinen). Vihkitilaisuuden tunnistaa luterilaiseksi tai protestanttiseksi esimerkiksi siitä, että vihkimisen suorittava pappi on nainen ja vihkipari on keskenään samaa sukupuolta (kuva on Ruotsista, jossa samaa sukupuolta olevia on vihitty avioliittoon luterilaisessa kirkossa vuodesta 2009 alkaen). Tässä tapauksessa vihkiminen tapahtuu kirkossa (vihkiminen voidaan suorittaa myös muualla). Kirkkotilassa luterilaisuuteen viittaavat muun muassa urut ja pelkistetty arkkitehtuuri. Papilla on yllään valkoinen alba ja pohjaväriltään vihreä stola. Hääpari on polvistunut rukoukseen, vasemmassa nimettömässä näkyy sormus ja edessä virsikirjat. Vihkiseremoniaan kuuluvat tyypillisesti myös musiikki, rukous, papin puhe, vihkivalat ja vihkisormukset.

2.4. (5 p.)

Kuva liittyy šintolaisuuteen. Kuvan hääseremonia tapahtuu šintolaisessa pyhäkössä. Hääparilla on yllään perinteiset japanilaiset asut, morsiamella on valkoinen hääkimono. Vihkimisen suorittaa šintopappi. Kuvassa hän puhdistaa rituaalisesti morsiamen ja sulhasen. Papin tehtäviin kuuluu myös pyytää kameilta siunausta ja suojelua hääparille. Osana šintolaista hääse-

remoniaa ovat yleensä sulhasen ja morsiamen rituaalisesti nauttima riisiviina, sulhasen lukema vala, kameille uhraaminen ja sormusten vaihto. Seremoniaan kuuluu myös rituaalista musiikkia ja tanssia. Japanissa häät vietetään usein šintolaisin seremonioin, kun taas hautajaiset vietetään useimmiten buddhalaisin menoin.

3. Kultaisen säännön soveltaminen eläimiin (20 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten vakuuttavasti ja monipuolisesti kokelas pystyy perustelemaan kultaisen säännön soveltumista tai soveltumattomuutta ihmisten suhteeseen eläimiin.

Vastauksessa voidaan pohtia esimerkiksi joitakin seuraavista näkökohdista:

- Raamatussa kultaista sääntöä ei suoranaisesti sovelleta eläimiin.
- Raamatun mukaan ihmisen tehtävä on varjella luontoa (tilanhoitajaetiikka).
- Eläimet ovat kristinuskon mukaan osa Jumalan luomistytöä ja sellaisina arvokkaita.
- Kristinuskoon on kuulunut myös ajatus siitä, että ihminen on luomakunnan kruunu ja oikeutettu hyödyntämään eläimiä.
- Kultaiseen sääntöön liittyvä vastavuoroisuuden periaate ilmenee eri muodoissa monissa uskonnoissa.
- Joissain uskonnoissa tietyillä eläimillä on erityisasema, esimerkiksi pyhinä eläiminä.
- Ihmisen käsitys eläimistä (niiden ajatuksista, tarpeista, eri eläinlajeista) vaikuttaa arvioon siitä, tulisiko kultaista sääntöä soveltaa eläimiin.
- Arvioon vaikuttaa niin ikään se, pidetäänkö eläintä moraalisenä olentona ja pystyykö se asettumaan toisen asemaan.
- Mitä seurauksia sillä olisi, jos kultaista sääntöä sovellettaisiin eläimiin?
- Miten kultaisen säännön sisältämä vastavuoroisuus toteutuu ihmisen ja eläimen välisessä suhteessa?

Hyvässä vastauksessa (10 p.) kokelas selittää, mikä on kultainen sääntö, ja ottaa kantaa sen soveltamiseen eläimiin esittäen vähintään kaksi olennaista näkökohtaa.

Kiitettävässä vastauksessa (16 p.) kokelas tarkastelee oivaltavasti useita edellä esitettyjä näkökohtia tai muita relevantteja esimerkkejä ja esittää oman perustellun kantansa. Ansiona pidetään biologisten (esim. eläinten vaistot ja vietit), psykologisten (esim. kyky vastavuoroisuuteen) ja filosofisten (esim. eläin ei-moraalisena toimijana) näkökulmien soveltamista sekä pohdinnan liittämistä esimerkiksi lihansyöntiin, turkistarhaukseen, eläinkokeisiin ja muuhun eläinten hyödyntämiseen.

4. Pyhät paikat ja niiden merkitykset (20 p.)

Tehtävä koostuu kahdesta osasta, jotka arvioidaan erikseen.

4.1. (5 p.)

Videokatkelmassa näkyvät kohteet ovat Länsimuuri ja Kalliososkeija, jotka molemmat sijaitsevat Temppelevuorella Jerusalemissa. Länsimuuri, jota kutsutaan myös Itkumuuriksi, on juutalaisille pyhä paikka. Kalliososkeija on islamin pyhä paikka.

Länsimuurin ja Kalliososkeijan nimeämisestä saa kummastakin yhden pisteen. Länsimuurin liittämistä juutalaisuuteen saa yhden pisteen samoin kuin Kalliososkeijan kytkemisestä islamiin. Temppelevuoren, Haram al-Sharifin, Jerusalemin, Israelin tai Palestiinan mainitsemisesta saa yhden pisteen.

4.2. (15 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten kokelas jäsentää Länsimuurin ja Kalliososkeijan erilaisia historiallisia, uskonnollisia ja poliittisia merkityksiä ja kuinka monipuolisesti hän esittelee niitä. Mahdollisia näkökohtia ovat esimerkiksi seuraavat:

- Länsimuuri ympäröi aikoinaan Jerusalemin toista temppeleä, jonka roomalaiset tuhosivat vuonna 70. Nimitys Itkumuuri johtuu siitä, että juutalaiset surevat muurin luona temppelein tuhoutumista.
- Jerusalemin toinen temppele oli juutalaisen uskonnollisen elämän keskus. Raamatun mukaan se oli ainoa sallittu paikka uhrata Jumalalle.
- Juutalaiset tekevät Länsimuurille pyhiinvaelluksia ja rukoilevat siellä. Muurilla on erilliset alueet naisille ja miehille.
- Kalliososkeija on kahdeksankulmainen pyhäkkö, jonka muslimit rakensivat 600-luvun loppupuolella.
- Kalliososkeijan keskellä on kallio, jota sekä muslimit että juutalaiset pitävät pyhänä. Muslimit uskovat, että Mohammad nousi sieltä taivaaseen osana yöllistä matkaa lentävän ratsun selässä (joidenkin tulkintojen mukaan Mohammad lähti taivasmatkalle paikalta, jolla sijaitsee nykyään Al-Aqsan moskeija). Juutalaisten mukaan Abraham valmistautui uhraamaan poikansa lisäksi nykyisen Kalliososkeijan paikalla. Lisäksi juutalaiset uskovat, että kallion kohdalla sijaitsi aikaisemmin Jerusalemin temppelein kaikkien pyhin.
- Sionismin nousun ja Israelin itsenäistymisen myötä Temppelevuoren hallinnasta on tullut merkittävä osa palestiinalaisten ja israelilaisten välistä konfliktia. Israel valloitti Temppelevuoren vuonna 1967 kuuden päivän sodassa. Kansainvälinen yhteisö pitää kyseisessä sodassa tehtyjä aluevaltauksia laittomina. Temppelevuorta hallinnoi islamilainen säätiö.
- Alueella ajoittain esiintyvien levottomuuksien vuoksi eri uskontokuntien edustajien pääsyä pyhillä paikoilla on toisinaan rajoitettu.
- Jotkut pienet juutalaiset ryhmittävät toimivat edistääkseen Jerusalemin kolmannen temppelein rakentamista Temppelevuorelle.

Hyvässä vastauksessa (7 p.) kokelas esittelee vähintään kolme olennaista seikkaa, jotka liittyvät alueen historialliseen, uskonnolliseen tai poliittiseen merkitykseen.

Kiitettävässä vastauksessa (12 p.) kokelas esittelee monipuolisesti Länsimuurin ja Kalliomoskeijan historiallisia, uskonnollisia ja poliittisia merkityksiä vähintään viiden olennaisen näkökohdan avulla. Kiitettävässä vastauksessa otetaan jollakin tavalla huomioon kaikki kolme tehtävässä mainittua ulottuvuutta, joskin osa näkökohdista voidaan perustellusti liittää useampaan kuin yhteen ulottuvuuteen.

5. Vesi ja uskonnolliset rituaalit (20 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten monipuolisesti kokelas vertailee veden käyttöä ja merkitystä kahdessa maailmanuskonnossa.

Maailmanuskonnoiksi luokitellaan tavallisesti kristinusko, islam, juutalaisuus, hindulaisuus, buddhalaisuus, taolaisuus, kungfutselaisuus ja šintolaisuus. Kokelas voi ottaa esimerkin myös jostakin muusta uskonnosta. Tällöin hänen tulee kuitenkin osoittaa tietävänsä, että ko. uskontoa ei yleensä luokitella maailmanuskonnoiksi, mutta tietyissä tilanteissa näin voidaan tehdä (kannattajamäärän ja levinneisyyden perusteella esimerkiksi sikhiläisyys ja vodou voitaisiin luokitella maailmanuskonnoiksi).

Vesi kytkeytyy rituaaleihin erityisesti kristinuskossa, islamissa, juutalaisuudessa, hindulaisuudessa ja šintolaisuudessa, mutta muidenkin uskontojen käsittely on mahdollista. Ansiona pidetään sen huomioimista, että veden käyttö voi olla erilaista saman uskonnon eri suuntausten piirissä.

Vastauksessa voidaan mainita esimerkiksi seuraavia näkökohtia:

- Kristinuskossa vesi on olennainen aine kasteessa, joka on useimmissa kirkkokunnissa sakramentti. Suuntauksesta riippuen kaste toteutetaan joko valelemalla vettä kastettavan päälle tai upotuskasteena kirkossa tai luonnonvedessä. Ortodoksisessa kirkossa vettä käytetään myös ehtoollisella, jossa viiniin lisätään lämmintä vettä: viini ja vesi kuvastavat Jeesuksen kyljestä ristillä vuotanutta verta ja vettä. Papin siunaamaa vettä kutsutaan vihkivedeksi tai pyhitetyksi vedeksi ja sitä käytetään monin tavoin eri kirkkokunnissa. Esimerkiksi katolisissa kirkoissa on vihkivesiastia, johon kirkkoon tulija kastaa sormensa ja tekee ristinmerkin. Katolisessa ja anglikaanisessa jumalanpalveluksessa pyhitettyä vettä vihmotaan seurakuntalaisten päälle. Ortodoksisessa kirkossa ns. suuri vedenpyhitys toimitetaan Jeesuksen kasteen muistopäivänä, kun taas ns. pieni vedenpyhitys voidaan toimittaa useita kertoja vuodessa ja eri tilanteissa, esim. kodinpyhityksen yhteydessä.
- Islamissa vesi liittyy rituaaliseen puhtauteen. Muslimin tulee peseytyä ennen rituaalista rukousta pesemällä jalkansa, kätensä ja kasvonsa. Hiukset pyyhitään yleensä märällä kädellä. Peseytymistä varten moskeijoiden yhteydessä on pesupaikka.
- Juutalaisuudessa vesi liittyy rituaaliseen puhtauteen. Tähän kuuluu erityisesti puhdistautuminen mikve-altaassa. Juutalaisen perinteen mukaan naimisissa oleva nainen

käy puhdistautumassa mikvessä kuukautistensa päättymisen jälkeen. Rituaalisen puhdistautumisen jälkeen aviomies ja vaimo voivat jatkaa normaalia avioelämää. Mikvessä saatetaan käydä myös muissa tilanteissa, esimerkiksi sulhanen ja morsian voivat puhdistautua mikvessä ennen häitä.

- Hindulaisuudessa veden rituaalinen merkitys liittyy erityisesti pyhiin jokiin ja niissä kylpemiseen. Hindulaisuuden pyhin joki on Ganges. Pyhässä kaupungissa Varanasissa suoritettuna Gangesissa kylpemisen uskotaan pyyhkivän pois ihmiseen kertyneen huonon karman (tässä yhteydessä käytetään toisinaan myös termiä synti). Pyhät joet liitetään hindulaisuudessa yleensä feminiinisyyteen ja feminiinisiin jumalattariin. Hindulaisuudessa pyhiä ovat myös tietyt meren rannalla sijaitsevat alueet sekä tietyt järvet.
- Šintolaisuudessa vesi liittyy erityisesti rituaaliseen puhtauteen. Ennen vierailua šintopyhäkössä tulee puhdistautua huuhtelemalla suu ja kädet. Tätä varten pyhäkköjen yhteydessä on vesiallas tai vastaava puhdistautumispaikka. Šintolainen vaikutus näkyy Japanissa siinä, että myös joissakin buddhalaisissa tempeleissä on vastaavia puhdistautumispaikkoja. Šintolaisuudessa on myös pyhinä pidettyjä luonnonvesiä.

Hyvässä vastauksessa (10 p.) veden käyttöä ja merkitystä tarkastellaan kahdessa maailmanuskonnossa siten, että kummastakin uskonnosta esitellään vähintään yksi olennainen asia. Vastaus sisältää myös alustavaa vertailua esimerkiksi veden roolista kussakin esimerkitapauksessa.

Kiitettävässä vastauksessa (16 p.) käsittely on syvällisempää ja esimerkkejä eri uskonnoista vertaillaan toisiinsa. Ansiona pidetään myös sitä, että käsitellyjä uskontoja tarkastellaan useiden veden käyttöön liittyvien esimerkkien avulla tai jotakin esimerkkiä käsitellään eri suuntauksia vertaillen. Mikäli yhtä uskontoa on tarkasteltu erityisen ansiokkaasti, voi toinen uskonto olla hieman suppeammin käsitelty. Useamman kuin kahden uskonnon käsittely ei tuo lisäpisteitä.

6. Luterilainen lipunmyyntiuudistus (20 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, kuinka hyvin kokelas tunnistaa aineistosta luterilaisen reformaation piirteitä ja miten monipuolisesti ja uskottavasti hän osaa arvioida niiden merkitystä suomalaiselle yhteiskunnalle.

Hyvässä vastauksessa (10 p.) luterilaisen reformaation käsite on ymmärretty oikein. Vastauksessa esitellään kolumnin perusteella vähintään kolme luterilaisen reformaation piirrettä, kuten lukutaidon korostaminen, kansanopetuksen edistäminen, käsitys kristittyjen yleisestä pappudesta, oikean opin määrittäminen kirjallisesti, yksilön vastuun korostaminen ja tukeminen sekä armon keskeisyys luterilaisessa uskontulkinnassa. Kokelas arvioi uskottavasti vähintään yhden piirteen merkitystä suomalaiselle yhteiskunnalle.

Kiitettävässä vastauksessa (16 p.) kolmen edellä mainitun piirteen merkitystä arvioidaan monipuolisesti ja syvällisesti pohtimalla esimerkiksi kirjakielen syntyä, koulutuksen arvostamista, lainkuuliaisuutta ja tasa-arvoa suomalaisessa yhteiskunnassa. Vastauksessa voidaan tuoda esiin luterilaisen reformaation merkitystä sekä Suomen historian eri vaiheissa että nyky-Suomessa. Ansiokasta on huomata kolumnin olevan peräisin reformaation 500-vuotismerkkivuodelta. Erityinen ansio on arvioida kriittisesti kolumnissa esitettyjä yhtäläisyyksiä luterilaisen reformaation ja junalippu-uudistuksen välillä.

Osa II

7. Uskonto mainoksissa ja sarjakuvissa (30 p.)

Tehtävä koostuu kahdesta osasta, jotka arvioidaan erikseen.

7.1. (10 p.)

Vastauksessa arvioidaan kokelaan kykyä liittää kuvat asiayhteyden kannalta mielekkäisiin Raamatun kertomuksiin. Niin ikään arvioidaan sitä, miten monipuolisesti ja vakuuttavasti hän perustelee valintansa.

Kuvien 7.A ja 7.B tarkastelu arvioidaan erikseen siten, että kummastakin voi saada enintään 5 pistettä.

Kuvan liittämisestä asiayhteyden kannalta mielekkääseen Raamatun kertomukseen saa 2 pistettä ja perusteluista enintään 3 pistettä. Kuvan 7.A kohdalla kuvan liittäminen Vanhaan testamenttiin tai 1. Mooseksen kirjaan sekä syntiinlankeemuskertomukseen ja/tai luomiskertomukseen riittää kahteen pisteeseen. Kuvan 7.B kohdalla kuvan liittäminen Uuteen testamenttiin tai Johanneksen evankeliumiin sekä (Kaanan) häissä Jeesuksen tekemään ihmetekoon riittää kahteen pisteeseen.

Kuva 7.A on urheiluvälinevalmistaja Asicsin mainos, joka viittaa syntiinlankeemuskertomukseen ja sitä edeltävään toiseen luomiskertomukseen (1. Moos. 2:4–3:24). Tähän viittaavat miehen ja naisen alastomuus sekä vehreä luonto, paratiisi. Puussa luikertelee käärme, joka houkuttelee ihmiset syntiinlankeemukseen. Nainen, joka söi hyvän ja pahan tiedon puusta, ojentaa kuvassa kättään kohti puun ”hedelmää”. Käsivarsiin tatuoidut nimet ovat ensimmäisen miehen ja naisen nimet. Mainosteksti ”Mitä on vasen ilman oikeaa?” viittaa siihen, että mies ja nainen luotiin toisilleen pariiksi.

Kuva 7.B on Pertti Jarlan sarjakuva. Johanneksen evankeliumin mukaan veden muuttaminen viiniksi Kaanan häissä oli Jeesuksen ensimmäinen tunnusteko (Joh. 2:1–12). Pertti Jarlan sarjakuvassa opetuslapset tilaavat 13 tuoppia vettä, yhden kullekin kahdestatoista opetuslapsesta ja yhden Jeesukselle. Jeesus, jonka pään päällä on sädekehä, muuttaa veden viiniksi.

7.2. (20 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten monipuolisesti, syvällisesti ja oivaltavasti kokelas analysoi haasteita, jotka liittyvät uskonnollisten teemojen käyttöön mainoksissa ja sarjakuvissa. Vastauksessa voidaan hyödyntää tehtävän aineistona olevia kuvia, mutta niiden käyttö ei ole välttämätöntä korkeimpienkaan pisteiden saamiseksi.

Vastauksessa olennaisia näkökulmia ovat seuraavat:

- Mitä asioita voidaan pitää uskonnollisina teemoina: esimerkiksi uskontoon liittyvät henkilöt, tapahtumat, symbolit tai eettiset kysymykset, joihin uskontojen piirissä on otettu kantaa.
- Kenen kannalta haasteita voidaan tarkastella: esimerkiksi uskonnollisten yhteisöjen ja niiden jäsenten, kuluttajien ja mainostajien näkökulmasta.
- Mainoksiin ja sarjakuviin liittyvät haasteet eroavat toisistaan: mainosten pyrkimyksenä on edistää jonkin tuotteen myyntiä, kun taas sarjakuvien tarkoitus on tyypillisesti viihdyttää ja herättää oivalluksia ja keskustelua.
- Uskonnollisten teemojen käyttö mainoksissa ja sarjakuvissa on herättänyt ristiriitoja ja kohuja: esimerkiksi reaktiot islamin profeetta Mohammadista tehtyihin pilapiirroksiin.

Haasteina voidaan mainita esimerkiksi seuraavia:

- uskonnon hyödyntäminen kaupallisiin tarkoituksiin ja sen herättämät reaktiot
- mainoksen vastaanottoon liittyvät myönteiset tai kielteiset reaktiot riippuen kuluttajien omasta vakaumuksesta
- mainosten suuntaaminen rajatusti tietyille kohderyhmille
- riski siitä, että joku pahoittaa mielensä ja kokee pyhiä arvoja loukatun
- uskonnollisten teemojen käyttö mainoksissa ja sarjakuvissa voi vahvistaa uskontoon tai uskonnollisuuteen liittyviä stereotyyppioita
- kulttuuriseen ja uskontoja koskevaan lukutaitoon liittyvä haaste siitä, ymmärretäänkö sanoma halutulla tavalla.

Hyvässä vastauksessa (10 p.) analysoidaan vähintään kahta olennaista haastetta syvällisesti tai useampaa pintapuolisemmin. Vastaus sisältää sekä mainoksiin että sarjakuviin liittyviä huomioita ja konkreettisia esimerkkejä siitä, millaisia uskonnollisia teemoja mainoksissa ja sarjakuvissa voidaan hyödyntää.

Kiitettävässä vastauksessa (16 p.) uskonnollisten teemojen käyttöön liittyviä haasteita tarkastellaan vähintään kahdesta eri näkökulmasta ja analysoidaan useita haasteita antamalla konkreettisia esimerkkejä. Vastauksessa kiinnitetään huomiota mainosten ja sarjakuvien välisiin eroihin. Lisäansiona pidetään sitä, että kokelas tarkastelee jotakin uskonnollisten teemojen käyttöön mainoksissa tai sarjakuvissa liittynyttä tapausta ja kytkee sen käsittelyyn oivaltavasti tehtävänantoon.

8. Luterilaiseen kirkkoon kuulumisen eri puolilla Suomea (30 p.)

Tehtävä koostuu kahdesta osasta, jotka arvioidaan erikseen.

8.1. (10 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten tarkasti ja monipuolisesti kokelas esittelee uutisgrafiikan avulla evankelisluterilaiseen kirkkoon kuulumista eri puolilla Suomea.

Hyvässä vastauksessa (5 p.) määritellään oikein grafiikassa näkyvä suurten kaupunkien ja uutisen otsikossa mainitun raamattuvyöhykkeen välinen alueellinen jakolinja, joka koskee Suomen evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuulumista. Kirkkoon kuulumisen alueellisista eroista on annettava vähintään kaksi esimerkkiä.

Kiitettävässä vastauksessa (8 p.) annetaan useita esimerkkejä alueellisista eroista ja vastauksesta käy ilmi se, että grafiikka esittää nimenomaan Suomen evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuulumista, ei kaikkien kristillisten kirkkojen tai uskonnollisten yhteisöjen jäsenyyttä.

8.2. (20 p.)

Arvioinnissa tarkastellaan sitä, miten monipuolisesti ja oivaltavasti kokelas analysoi syitä alueellisiin eroihin Suomen evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuulumisessa.

Hyvässä vastauksessa (10 p.) esitetään vähintään kaksi perustetta alueellisille eroille. Näitä ovat esimerkiksi yleinen maallistumiskehitys, uskonnon yksityistyminen, kirkosta eroaminen ja siihen johtaneet syyt varsinkin kaupungeissa, institutionaalisen uskonnonharjoittamisen väheneminen, uushenkisyys, nk. valintamyymäläuskonnollisuus, muihin uskontokuntiin kuuluvien maahanmuutto erityisesti pääkaupunkiseudulle, ortodoksisen kirkon jäsenten keskittymät Itä-Suomessa ja perinteisten herätysliikkeiden kannatusalueiden sijoittuminen ns. raamattuvyöhykkeelle.

Kiitettävässä vastauksessa (16 p.) esitetään useita syitä alueellisiin eroihin ja niitä analysoidaan syvällisesti. Vastauksessa voidaan myös pohtia, pitääkö uutisen otsikko paikkaansa. Vastauksessa on ansio nostaa esiin ne grafiikassa mainitut kymmenen kuntaa, joissa evankelisluterilaisen kirkon jäsenyysprosentti on joko pienentynyt tai suurentunut eniten, ja esittää arvioita tämän kehityksen syistä. Ansiona pidetään myös alueellisiin eroihin johtaneen historiallisen kehityksen pohtimista. Niin ikään ansiokasta on arvioida aineiston julkaisuajankohdan jälkeen tapahtuneita muutoksia.

9. Visio tulevaisuuden uskonnosta (30 p.)

Tehtävä koostuu kahdesta osasta, jotka arvioidaan erikseen.

9.1. (10 p.)

Arviointissa tarkastellaan vastauksen monipuolisuutta ja perusteluiden uskottavuutta. Kokeilas hyödyntää vastauksessa aineiston lisäksi tietämystään pohjoismaisesta uskonnollisuudesta ja yhteiskunnasta. Mahdollisia näkökohtia ovat esimerkiksi seuraavat:

- jälkimaterialismi
- tasa-arvo
- yksilökeskeisyys
- maallistuminen
- uushenkisyys
- yhteiskunnan moniarvoistuminen ja moniuskontoisuus
- globalisaatio
- alueelliset erot
- yhteiskunnallinen vakaus tai sen mahdollinen horjuminen.

Hyvässä vastauksessa (5 p.) kokeilas arvioi joko yhden kehityskulun huomioon ottaen syvällisesti tai kahta kehityskulkua tarkastellen pintapuolisemmin väitettä siitä, että Pohjoismaissa olisi otollinen aika uuden uskonnon syntymiselle.

Kiitettävässä vastauksessa (8 p.) kokeilas arvioi väitettä uskottavasti ottaen huomioon useamman edellä mainituista näkökohdista tai esittää muita perusteltuja näkemyksiä. Vastauksen ansioksi katsotaan se, että kokeilas soveltaa laajasti tietämystään pohjoismaisesta uskonnollisuudesta ja yhteiskunnasta tai esittää perustellun arvion pohjoismaisen uskonnollisuuden ja yhteiskunnan tulevaisuudesta. Ansiona pidetään myös kolumnissa esitettyjen näkemysten kriittistä tarkastelua.

9.2. (20 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, kuinka monipuolisesti kokeilas vertailee kolumnissa esitettyä visiota tulevaisuuden uskonnosta kristinuskoon. Mahdollisia näkökohtia ovat esimerkiksi seuraavat:

- jumaluus ja usko yliluonnolliseen
- pyhät tekstit
- oppi ja sen keskeisyys
- rituaalit
- ihmiskeskeisyys
- tasa-arvo
- materialismi
- instituutioiden arvostus
- elämän tarkoitus.

Hyvässä vastauksessa (10 p.) kokeilas vertailee kristinuskoa ja esitettyä visiota huomioiden kolme edellä mainittua näkökohtaa tai esittää muita oivaltavia näkökohtia.

Kiitettävässä vastauksessa (16 p.) kokelas vertailee kristinuskoa ja esitettyä visiota monipuolisesti vähintään viisi olennaista näkökohtaa huomioiden. Kokelas tuo vastauksessaan esille kristinuskon monimuotoisuutta ja pohjoismaisen kristillisyyden painotuksia.